

ДЫКТАНТ ЯК ВІД ПРАКТИКАВАННЯ

НАВУЧАЛЬНИ ВИБАРАЧНИ ДЫКТАНТ

Вибарачны диктант – від навучальнага диктанта, пры якім адбываецца выбар і запіс моўных адзінак на пэўнае правіла. Пры выбарачна-размеркавальным диктанце выбар і запіс слоў (спалучэнняў слоў, сказаў) з патрэбнай арфаграмай (пунктаграмай) суправаджаецца іх наступнай групойкай. Як выбарачны диктант, так і выбарачна-размеркавальны можа быць і слыхавым, і зрокавым. Слыхавыя выбарачны і выбарачна-размеркавальны диктанты розлічаны на развіццё маторна-слыхавых уменняў і навыкаў навучэнцаў, а зрокавыя – маторна-зрокавых. Прапанаваныя для навучання тэкставыя і слоўнікавыя диктанты зрокавыя, паколькі яны складаныя для слыхавога ўспрымання і тым больш для выбару пэўных адзінак на слых і іх наступнага размеркавання. Важным элементам поспеху выкарыстання любога тыпу диктанта з'яўляецца падбор выразнага, змястоўнага дыдактычнага матэрыялу. Такія навучальныя диктанты звычайна праводзяцца на вывучанае правіла ці правілы, якія паўтараюцца. Паколькі часта паўтараецца не адзін раздзел, то выбарачныя диктанты могуць мець характар аглядавых.

1. Прачытайце тэкст, называючы прапушчаныя арфаграмы і пунктаграмы. Раствлумачце. Выпішыце з тэксту 5 слоў з арфаграмамі, абумоўленымі фанетычным прынцыпам правапісу.

Яны ішлі доўга. Прайшлі паўз паляну дзе было складзена бярге(н, нне) і дровы. Матка [мядзведзіца] перавярнула некалькі калод знайшла пад імі багата чарвякоў розных і забыўшыся на Мішкава н...паслушэнства частавала яго і ласавала. У пале(н, нн)іцы дроў выпарала нев...лічкае гн...здзечка. У ім было з паўдз...сятка маленькіх сін...ватых яечак. Яны былі на...звычайна смачныя і Мішка аж задзіраў пысу (ў, у)/гору завярнуўшы ў трубочку язык высмоктаў іх і, забыўшыся, глытаў і шкарлупкі.

Пасля пайшлі праз балота старанна абышлі месца дзе чуваць былі конскія балабоны з балабонамі чуваць былі і лю...скія галасы. І хоць Мішка ні разу чалавека н... бачыў але па тым як (ў, у)хілялася старая маці ад сустрэч з чалавекам а...чуваў што гэта няйначай самы хітры

У №№ 1, 2 змешчана распрацоўка “Диктант як від практыкавання: Навучальны папярэджальны диктант” у

вораг, а ма...чыма што нават горшы, чымся жаба альбо чмель ці скажам вожык. З гэтымі ўсімі паспеў пазнаёміцца Мішка і знаёмства не дало яму асаблівай прыемнасці.

М. Лынькоў.

Пра смелага ваяку Мішку і яго слаўных таварышаў. Раствлумачце значэнне слова *балабоны*.

2. Прачытайце тэкст, называючы прапушчаныя літары і знакі прыпынку. Раствлумачце. Выпішыце з тэксту 5 слоў з арфаграмамі, абумоўленымі фанетычным прынцыпам напісання, і 5 слоў з арфаграмамі, абумоўленымі марфалагічным прынцыпам.

Так, кожная птушка заўзятая клапоціцца а пры пагрозе і а...чайна абараняе гняздо сваё. А што ж мы, людзі? Безумоўна большасць з нас рупна ставіцца да сваёй кватэры хаты па...вор'я. На жаль н...мала і такіх якія лічаць: усё тое што знаходзіцца за (у, ў)ласнымі дзвярыма або плотам з'яўляецца чужым і па...трымліваць або наводзіць там парадак н...іхняя справа. Але ж (у, ў)ва ўсіх нас жыхароў планеты ёсць агульны вялізны дом які неабходна бера...чы і бараніць разумна, св...дома, у лепшых традыцыях сусветнай практыкі і векавой культуры. Гэта – прырода, тое, асяро(дз, ддз)е (у, ў) якім мы жывём сё(н, нн)я і якое пакінем нашча...кам.

Прырода н.../ведае дзяржаўных межаў. Паветра вада звер або птушка ігнаруюць кантрольна/прапускныя пункты мытні шлагба...мы. І хаця ў кожнага рэгіёна краіны існуюць свае спецыфічныя экалагічныя праблемы, пасп...хова вырашыць іх ма...чыма толькі сумеснымі намага(н, нн)ямі сусветнай грама...скасці выпрацоўкай агульных мер патрабава(н, нн)яў і адносін да аховы прыроды.

М. Аўсёвіч. Любіць гняздо сваё.

Вызначце тып маўлення і стыль тэксту. Адказ абгрунтаўце.

3. Прачытайце тэкст, называючы прапушчаныя літары і знакі прыпынку. Раствлумачце. Выпішыце з тэксту 5 слоў з арфаграмамі, заснаванымі на фанетычным прынцыпе напісання.

Калі блукаючы па залах музея раптоўна апыне...ся ля партрэта прыгожай жанчыны амаль заўсёды ў...нікае неадольнае жаданне даведацца пра яе лёс. Прыгажос...ць чалавечая, жаночая, ды яшчэ праведзеная майстрам праз прызму мастацтва, прыцягвае як магніт. Так на працягу

рыскі вышуквалі све...чанні пра славу тую леа-

тэраўна іхны диктант” С. Мароз, М. Ржавуцкай, І. Ста-

рыну. Так калісьці з-за незвычайнай прывабнай выявы егіпецкай царыцы Нефер...іці ўвесь свет раптам зацікавіўся яе асабістым жыццём.

Са славутай беларускай прыгажуняй XVI стагоддзя Барбарай Радзівіл адбылося інакш. Спачатку мы даведаліся пра яе поўны драматызм... лёс вярнулі ў скарбонку народнай памяці ўжо амаль забытае яе імя і толькі пасля пачалі знаёміцца з яе партрэтамі параўноўваючы складз...ны ўжо ў нашай душы вобраз "першай красуні Вялікага Княства Літоўскага і Каралеўства Польскага" з тымі што данеслі да нас мастакі якім пашчасціла на ўласныя вочы пабачыць Барбару.

І. Масляніцына.

Першая прыгажуня Рэчы Паспалітай.

4. Спачатку выпішыце словы, якія пішуцца з не разам, а потым – словы, якія пішуцца з не асобна.

Ні/ў/кога, не/прыяцель, не/высокі, далёка не/поўны, не/раней чым заўтра, н(е, я)/божчык, н(е, я)/ўрымслівы, ні/з/чым, нічуць не/варты, не/лепшы за яе, н(е, я)/бачаны, н(е, я)/праўда, ні/з/якім, ніколькі не/вузкі, не/горшы за брата, н(е, я)/ўрод, н(е, я)/бачны, не/лягчэй чым сёння, ані/хто, нічуць не/прыгожы, н(е, я)/ўмельства, далёка не/разумны, н(е, я)/блага, не/эфектыўней чым заўсёды, ані/што, ані/колі, н(е, я)/ўмека, зусім не/тоўсты, н(е, я)/важны.

ДАВЕДКІ

1. Яны ішлі доўга. Прайшлі паўз палюну, дзе было складзена бярунне і дровы. Матка [мядзведзіца] перавярнула некалькі калод, знайшла пад імі багата чарвякоў розных і, забыўшыся на Мішкава непаслушэнства, частавала яго і ласавала. У паленніцы дроў выпарала невялічкае гняздзечка. У ім было з паўдзясятка маленькіх сіняватых яечак. Яны былі надзвычайна смачныя, і Мішка аж задзіраў пысу ўгору, завярнуўшы ў трубочку язык, высмоктаў іх і, забыўшыся, глытаў і шкарлупкі.

Пасля пайшлі праз балота, старанна абышлі месца, дзе чуваць былі конскія балабоны, з балабонамі чуваць былі і людскія галасы. І хоць Мішка ні разу чалавека не бачыў, але па тым, як ухілялася старая маці ад сустрэч з чалавекам, адчуваў, што гэта няйначай самы хітры ворат, а магчыма, што нават горшы, чымся жаба альбо чмель ці, скажам, вожык. З гэтымі ўсімі паспеў пазнаёміцца Мішка, і знаёмства не дало яму асаблівай прыемнасці.

М. Лынькоў.

Пра смелага ваяку Мішку і яго слаўных таварышаў.

А што ж мы, людзі? Безумоўна, большасць з нас

На жаль, няма і такіх, якія лічаць: усё тое, што знаходзіцца за ўласнымі дзвярыма або плотам, з'яўляецца чужым і падтрымліваць або наводзіць там парадак не іхняя справа. Але ж ува ўсіх нас, жыхароў планеты, ёсць агульны вялізны дом, які неабходна берагчы і бараніць разумна, свядома, у лепшых традыцыях сусветнай практыкі і векавой культуры. Гэта – прырода, тое асяроддзе, у якім мы жывём сёння і якое пакінем нашчадкам.

Прырода не ведае дзяржаўных межаў. Паветра, вада, звер або птушка ігнаруюць кантрольна-прапускныя пункты, мытні, шлагбаумы. І хаця ў кожнага рэгіёна, краіны існуюць свае спецыфічныя экалагічныя праблемы, паспяхова вырашыць іх магчыма толькі сумеснымі намаганнямі сусветнай грамадскасці, выпрацоўкай агульных мер, патрабаванняў і адносін да аховы прыроды.

М. Аўсевич. Любіць гняздо сваё.

3. Калі, блукаючы па залах музея, раптоўна апынешся ля партрэта прыгожай жанчыны, амаль заўсёды ўзнікае неадольнае жаданне даведацца пра яе лёс. Прыгажосць чалавечая, жаночая, ды яшчэ праведзеная майстрам праз прызму мастацтва, прыцягвае, як магніт. Так на працягу не аднаго стагоддзя мастацтвазнаўцы і гісторыкі вышуквалі сведчанні пра славутую леанардаўскую Мону Лізу і рафаэлеўскую Фарнарыну. Так калісьці з-за незвычайнай прывабнай выявы егіпецкай царыцы Неферціці ўвесь свет раптам зацікавіўся яе асабістым жыццём.

Са славутай беларускай прыгажуняй XVI стагоддзя Барбарай Радзівіл адбылося інакш. Спачатку мы даведаліся пра яе поўны драматызм... лёс, вярнулі ў скарбонку народнай памяці ўжо амаль забытае яе імя і толькі пасля пачалі знаёміцца з яе партрэтамі, параўноўваючы складзены ўжо ў нашай душы вобраз "першай красуні Вялікага Княства Літоўскага і Каралеўства Польскага" з тымі, што данеслі да нас мастакі, якім пашчасціла на ўласныя вочы пабачыць Барбару.

І. Масляніцына.

Першая прыгажуня Рэчы Паспалітай.

15. Ні ў кога, непрыяцель, невысокі, далёка не поўны, не раней чым заўтра, нябожчык, няўрымслівы, ні з чым, нічуць не варты, не лепшы за яе, нябачаны, няпраўда, ні з якім, ніколькі не вузкі, не горшы за брата, няўрод, нябачны, не лягчэй чым сёння, анішто, нічуць не прыгожы, няўмельства, далёка не разумны, няблага, не эфектыўней чым заўсёды, анішто, аніколі, няўмека, зусім не тоўсты, няважны.

Працяг будзе.

Святлана МАРОЗ.

Марына ТАЦЯНА

Тацяна СТАРАСЦЕНКА.